

ዕላል ወሐላሉ

ብፍረወይኒ ሃብተማርያም (@Gual Wehaletat) በርሊን/ጀርመን 27.07.2014
„መርገጽ ደኣ ይሃበኔ እንበር፡ ውሕልነትሲ ካብ ጥቁዎት ኣዴታተይ ይመሃር“¹

ዕላል ኣደን ሓታቲት ዳላን፡ ብዛዕባ ፖለቲካ ብቋንቋ ሓረስቶት፡

ዳል፡ ምምማይ ማለት እንታይ ማለት እዩ?

ኣደ፡ ምምማይ ዝበሃል ቃል ካብ እኽሊ ምእራይ ዝመጸ እዩ። ዳል ኣንስተይቲ ንኸትመግዝ ዝሰፈየቶ ሰፍኢ የድልያ፡ ሰፍኢ እኽሊ ትመምየሉን ትኣርየሉ ስፊ እዩ። ሰበይቲ ነቲ ካብ ዓውዲ ዝኣተወ እኽሊ ትመምየሉ መታን እቲ ሕጻ ኣብ እግሪ ክተርፍ፡ እኽሊ ናብ ላዕሊ ክኸውን። ምምማይ ነቲ እኽሊ ንኸተጽሪ እትገብር ስራሕ እዩ።

ዳል፡ እቲ ሕጻ ከመይ ኢሉ ምስቲ እኽሊ ተሓዊሱ?

ኣደ፡ ሕጻ ካብቲ ዓውዲ ምስቲ እኽሊ ይኣቱ።

ዳል፡ ካብ ዓውዲ? ከመይ ኢሉ?

¹ ነቲ „መልክዕ ደኣ ይሃበኔ እንበር ውሕልነትሲ ካብ ነረቤተኣይ ይልቅሉ“ ዝብል ባህላዊ ብሂል/ምስላ፡ ደራሲት ብናታ ተረድኦ ተጠቐማትሉ።

ኣደ: ዓውዲ ብጽርየት ስለ ዘይተታሕዘ: ወይ ድማ ኣብ ዓጺድ እቲ እኽለ ካብ ሱሩ እንተተማሕዩ ሓመድ ሒዙ ኣብቲ ዓውዲ ንመኹዳ ይወድቑ: ስለዚ እቲ እኽለ ጽሩይ ንኸኣቱ: ኣብ ማዕጺድ: ተጠንቂቕካ ክዕጸድ ኣለዎ: ካብ ሱሩ ክምሓ የብሉን: እቲ ዓውዲ ድማ ብግቡእ ክልቕለቕ ኣለዎ::

ጓል: ዓውዲ ጽቡቕ ንኸኸውን እንታይ ክግበር ኣለዎ? ናይ መን ሓላፍነት'ከ እዩ?

ኣደ: ሰብኣይ ምስ ሰበይቲ ተሓጋጊዞም እዮም ዝገብርዎ:: ሓልዮት ናይ ሰበይቲ እንተለዎ ጥራይ እዩ: እቲ ዓውዲ ብጽርየት ዝዳሎ:: ብዘይ ሓገዝ ሰበይቲ ኣይከውንን እዩ:: ሰበይቲ እያ ኣውራ ነቲ ዓውዲ ትልቕልቕ:: ዓውዲ ክልቕለቕ እንከሎ: ሰብኣይ ምስ ደቁ ብጅርባ ማይ ይወርድ:

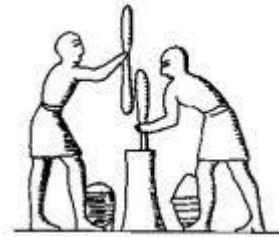

ነቲ ዒባ ጥቁው ሓመድ ቀይሕ ወሲኽካ (ሕልኽ ከብሎ መታን) ተቐምጥዎ: ቡቲ ዝተቐምጥዎ ተጎምቢሕካ: ነቲ ዓውዲ ትልቕልቕ:: ከም ልምዲ ሰበይቲ ትልቕልቕ::

እቲ ዓውዲ ኣጸቢቐ ምስ ነቐጸ: ነቲ ዕጹድ እኽለ: ኣብቲ ዝነቐጸ ልቕሉቕ ዓውዲ ኣውዲቕካ ብኣብዑር እናረገጸካ ተኺዶ:: ጥቁዎት ሰብኣት ጥራይ ድማ እዮም: ኣብ ዝተለቕለቑ ዓውዲ እኽለ ንኸወድቑ ንኣንስቶም: ኣብ ምልቕላቕ ንክሕግዝኦም ዘተባብዑ:: መብዛሕትኡ ግዜ: ንልቕሉቕ ዓውዲ መጀመርያ ጣፍ ነኺደሉ: ብድሕሪኡ: ጸዕዳ እኽለ /ሰገም ስርናይ ነኺደሉ: ጣፍ ደቂቕ ስለዝኾነ: መታን ጽሩይ ክኣትወልካ: ደይጥቁዎት ሰብኣት ግን: ንሰበይቲ ይኸፍኣያ ኢሎም: ሻላ ማላ ርእዮም: ኩንታል ኣተወ ከበሃል ፍርቂ ኩንታል ሓመድን ሕጻን ሒዞም ይኣትዉ::

እኸሊ ምስ ኣተወ ሰበይቲ ነቲ እኸሊ መጀመርያ ሚሐ ጌራ ትሓሕቦ። ሚሐ፡ ነቲ ምስ እኸሊ ዝኣቱ ርስሓት (ሕጻ/ሓመድ/ክርዳድ) መጻረዩ ማለት መሓሐዩ እዩ። እቲ ሓመድን ሕጻን ትጉሕፎ፡ ነቲ ክርዳድ ግን ንኣድግን ፈረስን ኣጽሪኻ ትህበም።

ቀጻላ ሰበይቲ፡ ሰፍኢ ጌራ ትኣርዮ። ንኸትኣሪ መጀርያ ትመምዮ፡ ክትመምዮ እንከላ፡ ነቲ ፍሩይ ሕጻ ብኢዳ ትኣርዮ፡ ነቲ ደቂቕ ሓመድ መምያ ኣብ ታሕቲ ተትርፎ። ነቲ እኸሊ እንዳጸሕተረት፡ ካብቲ ሓደ ወገን ናብቲ ጽሩይ ወገን እናፈለየት፡ ሓንቲ ሕጻ ከይትሓልፍ ብብሓደ ኣትኩራ ትኣርዮን ተጽርዮን። ነቲ ድጻሪየ እኸሊ ድማ ኣብ ስጉርፍኦ ትእክቦ።

ንጽሩይን እሩይን እኸሊ፡ ኣብ ምንጻፍ (ተሊሽ/ኣንሶላ) ትሰጥሐን ቀጨም ስጋብ ዝብል ኣብ ጽሓይ ተንቅጽን። ብድሕሪኡ፡ ነቲ ንቑጽ እኸሊ ብመጉእ ትጎድእ። ነቲ ጉዳእ እኸሊ ድማ ብሰፍኢ ትብቁጽ፡ ነቲ ሓሰር ንፋይ ትሰድ። ነቲ ቡቁጽ ሓሰር ንፋይ ኣብ ኣረጊት ሰፍኢ/ስጉርፍኦ ተቐቢላ፡ ንኣድጊ ክኾኖ ትእክቦ። ብድሕሪኡ፡ ነቲ እኸሊ - ቀደም ዘበን ባዕላ ብመጥሓን ትጥሕኖ ኔራ - ከምዚ ሎሚ ግን እንዳ ጥሓኒት ወሲዳ ተጥሕኖ።

ነቲ ጥሑን ሕሩጭ ኣብ ገዛ መጺኦ ድማ፡ ብመንፊት ትነፍዮ። ነቲ ሓሰር-ንፋይ ንኣድጊ/ ንላም/ ብሓፈሽኡ ንኸብቲ ትህቦ። መወዳእትኡ ዶሮንኣ ነጋጊፋ፡ ቅጫ ሞጎጎ (ድሕሪ ጣይታ) ወይ ቅጫ ሞቕሎ ሰንኪታ ስድራቤታ ተድርር።

ጻፈ: ንፉዕ ሓረስታይ እንታይ ምስ ዘማልእ እዩ ንፉዕ ዝበሃል?

ኣደ: ንፉዕ ሓረስታይ ለይቲ ተሲኡ ጸሓይ ከይበረቐ ብእዋኑ ግራቱ ይሓርስ። በብእዋኑ፡ ዱኸዒ ጽዒኑ እናወሰደ ነቲ ግራቱ ይዱኸዕ። ማለት ነቲ ጽግኢ ዝበሃል ከይተዘርእ ዝኸረመ ግራት ይዱኸዕ። ግራት ሓደ ዓመት ከይተዘርእ ድጸንሓሉ ምኽንያት፡ መታን ማይ ጸጊቡን የዕሪፉን ክጸንሕ ብማለት እዩ። ስለዚ ንፉዕ ሓረስታይ ንግራቱ ከዕርፎ ውን ኣለዎ። መወዳእትኡ ሓሪሱ ይዘርእ። ከዘርእ እንከሎ ድማ፡ ለባማት እናሓተተ፡ ወይ ባዕሉ ብተሞክርኡ፡ ምስ ኮምኡ ዝሓርሱን ዝዘርኡን ጎረብቱ እናተሰማምዐ፡ ግራቱ ጣፍዶ ስገም፡ ወይስ ስርናይ ይዝራእ ብደረጃ ዓዲ ከይተረፈ ይላዘቡን ይሰማምዑን።

ጻፈ: ስለምንታይ? ዝመስሎን ዘድልዮን ደይዘርእ?

አደ: ምስ ደቂ ዓዲን፡ የሕዋቱን ጎረባብቱን ምልዛብ ንጥቕሙ እንድሓሉ። እቲ ዘርኢ ኣኺሉ ተዓጺዱ ኣብ ዝኣትወሉ ግዜ፡ ሓደ ንበይኑ ደንጉዮ ዝኣቱ ዘርኢ ዘሪኡ እንተጸኒሑ፡ እተን ከብቲ፡ ኣብቲ ቀሪም (ማለት ዕጹድ ግራት) ክበልዓ ምስ ዝኣትዎ፡ ዘርኡ ክበልዓሉ ስለ ዝኸእላ፡ በበይንኻ ከይትኸውን፡ እተን ከብቲ ውን ኣብቲ ብዓዲ ዝተፈቐደለን ቀሪም መታን ክበልዓ፡ ገለ ገለ ቦታታት ተሓዚኡ ስል ዝጸንሕ፡ ዓዲ ይላዘቡ እዮም።

እቲ ዝተዘርኦ፡ ጣፍ እንተኾይኑ፡ ጸህያይ ዝበሃል ኣሎ። ነቲ ደይእኸሊ ምስቲ ጣፍ ዝበቁል፡ መንጨትካ ተውጽኦ፡ ኣትክልቲ ስለ ዝኾነ ግን ተሰኪምካ ኣእቲኻ ከብትኻ ተድርረሉ። እቲ ጣፍ ድማ ቦታ ረኺቡ ማይ ጸጊቡ ሊፍ-ሊፍ ይብል፡ መሊሱ ይጉልዕን ይውሰኸን። ዕፉን እንተኾይኑ ግን፡ ብመኸስኮሲ ጌርካ፡ ትኸስኮሱ፡ ማለት ነቲ መሬት ተጠንቂቕካ - ሱር ዕፉን ከይትሃርም - እናኸግትካ ተፋኸሱሉ። ንሱ ውን፡ ቦታ ረኺቡ ይጉልዕን ይዕምርን፡ ጨናፍር ይውሰኸን።

ስገም ስርናይ ግን፡ ጽቡቕ እንተ ሓሪስካሉ፡ ባዕሉ እዩ ሱቕ ኢሉ ዝበቁል። ምኽሰኳስ ኣየድልዮን እዩ። እንተተኸኢሉ ግን እናዘርካ ነቲ ሓርኢ-እኸሊ ኮነ ክርዳድ ወይ ሰዓዕ፡ እናመሓኻ ንኸብቲ ድራር ተእትዎን ተጽርዮሉን። ንዓውዲ ሒዝካዮ ድማ ኣይትኣቱን። ዳሕራይ ንስበይቲ ውን ኣየሸግራን። ንፉዕ ሓረስታይ፡ ብእዋኑ፡ ከብቱ እናኣድረረ፡ ንስበይቱ ክርዳድ ሒዙላ እይኣቱን።

ጻል: ስለምንታይ ኣብ ባህልና ሰበይቲ ግራት ደይትሓርስ?

አደ: ማሕረስ ከቢድ ስለ ዝኾነ፡ ድልዳል ሕቕ ስለ ዘድሊ። ነብሲ ጻል ኣንስተይቲ ድማ ተነቃፊ ስለ ዝኾነ - ወርሓዊ ዕንባባ ስለ ዝመጸ፡ ትወልድን ትሓርስን ስለ ዝኾነት፡ ዓቕማ እግሪ እግሪ ሓረስታይ ሰብኣያ እናኸደት፡ ትተሓባበር። መግቢ ሰሪሓ ኣብ ግራት ተብጽሓሉ፡ መግቢ ሰሪሓ ኣብ ዝ ትቕበሎ፡ ኣብ ጭቃን ርሃጽን ምስ ወዓለ፡ ማይ ኣውዕያ ትቕበሎን ተሕጽቦን። ኩሉ ንሓደ ስድራቤት ስለ ዝኾነ፡ ብብዓቕሞም እዮም ዝዋፈሩ።

ጻል: ስለምንታይ ደኣ እዩ ሰበይቲ ቆልዓ ክትወልድ እንከላ፡ „ሓሪሳ“ ዝበሃል?

አደ: ወይ ጉድ፡ ዘይትሓትዮ ደይብልኪ! ንሳ ሓሪስ - ምስ ወለደት ድማ ሓሪሳ/ተገላጊላ እወ ይበሃል? እንታይ ፈሊጠ?! ናይ ፍረ ነገር ስለ ዝኾነ ይኸውን። ሰብኣይ ንግራት ሓሪሱ የፍርን ይምእርርን። ሰበይቲ ድማ ንቆልዓ ተጻዒራ ስለ እትወልድ፡ ንሱ ድማ ፍረ ጸዕራ፡ ተጻዒራ እትወልድ ስለ ዝኾነ፡ እቲ ቛንቛና „ሓሪሳ“ ኢሎም ይኸውን። ኩሉ ፍረ ብጸዕሪ እዩ ዝመጽእ ንማለት ይመስለኒ።

ጻል: ካብዚ ኩሉ ናይ ሓረስቶት ጸዕሪ ኣብ ስራሕ ፖለቲካ እንታይ ክንመሃር ንኸእል? ብኸመይኻ እዩ ጸዕርና ፍረ ዘለዎ ዝኸውን?

አደ፡ ጽቡቕ ሕቶ እዛ ጓለይ፡ መጀመርያ መጀመርያ፡

- ፍቕርን ልዝብን እንተድኣ ኣሎ፡ ኣብ ፖለቲካ ውን ንህዝብኻን ንሃገርኻን ተፍሪ።
- ኢደ ኢድካ ተደጋጊፍካ እንተዘይ ሰሪሕካ፡ ከተፍሪ ኣይትኸእልን ኢኻ። ከምቲ ሓረስታይ፡ ብልዝብ ምስ በዓልቲ ቤቱ፡ ምስ ደቂ ዓዲ፡ ምስ ጎረባብቱ፡ በብእዋኑ እንታይ ይሰራሕ፡ ማለት እንታይ ኣበይ/መዓስ ይዝራእ ምስ ዝፈልጥ እዩ ብዙሕ እቶት ክሓፍስ ዝኸእል። ስራሕ ፖለቲካ ውን ኮምኡ፡ መን፡ ኣበይ፡ መዓስ፡ ብኸመይ፡ ከፍርየሉ ዝኸእል ስራሕ ክፍለጥ ኣለዎ ይመስለኒ።
- ዘርኢ እንተ ጸቢቐን፡ ብእዋኑ እንተ ተኸስኪሱን፡ ኣብቲ ዝግብኦ ቦታ እንተተዘሪኡን ብዝያዳ የፍሪ። ኣብ ፖለቲካ ውን በብእዋኑ እንታይ ክግበር ኣለዎ ምፍላጥ የድልዮ ይኸውን። ኩሉ ኣብቲ ዓቕሙ ዝፈቐደሉ፡ ብዝያዳ ከፍርየሉ ዝኸእለሉ እንተሰርሐ ዝበለጸ ይመስለኒ።
- ዓውዲ ድማ፡ ከም ባይቶ እዩ። እቲ ዝተለቐለቐ ዓውዲ ጥራይ እዩ፡ ጽፋይ እኸሊ ዝሕፈሰሉ። ንሱ ድማ ሰብኣይን ሰበይትን ኢደ ኢደም እንተ ለቐለቐም እዩ። ድሒርን ቅድምን ፈሊጦም ድማ ቅድም ጣፍ፡ ደሓር ስገም ስርፍይ የኺዱሉ። ስለዚ ባይቶ ድማ፡ ነቲ ጽፋይካ ዘፍረኸዮ ጠሚርካ ኣምጺእኻ ብጽፋ ሕግን ምሕደራን እንተተሰሪሑሉ እዩ፡ ጽፋይ ፍረ ዝርከቦ። ኣብ ፖለቲካ ድማ መጀመርያ ንህዝብኻን ንሃገርካ ተድሕን፡ ደሓር ድማ ሓሊኻን፡ መሚኻን፡ ጥሒንኻን፡ ነፊኻን፡ ሰንኪትኻን ስድራቤትኻ ተድርር። ማለት ህዝብኻ ተምህር፡ ተማዕብል፡ ሰላም ፍቕርን ተሰፍር፡ ተጽግብ ድማ።

- ከምቲ ነቲ ጸህያይ ነቲ ሰዓዕን ክርዳድን ሓርኢ እክሊን ውን ከይተረፈ፡ ዘይድርበ፡ እንታይ ደኣስ ንኸብትኻ ተድርረሉ፡ ኣብ ግራትካ ዝበቐለ ኮነ፡ ካብ ህዝብኻ ዝተወልደ ዝድርበ የለን። ንኸርዳድን ሓርኢ እክልን ሰዓዕን ከማን ንፋዕ ሓረስታይ፡ ተሰኪሙ እዩ ንገዝኡ ዘእትዎ። ንዑኡ በሊዎም ዝጸገቡ ከብቲ ድማ፡ ይስኩሙሉ፡ ይሓርሱሉ፡ ጸባ የስትይዎ። ዝድርበ የለን። እኸልን ክርዳድን/ እኸልን ሓርኢ እኸልን ኣለሊኻ ፈሊኻ ምርኣይ ግን ኣገዳሲ እዩ፡ መታን እቲ እኸሊ ክስሰን፡ እቶትካ ድማ ዕሙር ክኸውን።
- ፍቕሪ ዘለዎ ዓዲ ኸኣ፡ ኣብቲ እዋኑ፡ ንኣምላኹ ይልምንን የመስግንን የኸብርን፡ ኣብቲ እዋኑ ድማ የሕጽን የመርዑን የጠምቑን፡ ናይ ደስታ ጓይላ ውን ይገብር። ኣብ ጸመ ኣርብዓን ኣብ ግዜ ሓዘንን ከኣ፡ ካብ ጓይላን ሳዕስዒትን ይቐጠብ። ኣብ ጸመ ኣርብዓ መርዓ ኣይትቋጸርን ኢኻ። በዓል መዓልቲ እንተተወሊዱ ግን፡ ብናይ ጸም ጌርካ ጥምቀት ትገብር። ፈሪሐ እግዚኣብሄር እንተኹንካ፡ ካብ ሰብ ኣይትፈርሕን ኢኻ። እንታይደኣሲ፡ ትከባበር።

ብዙሕ ንስራሕ ፖለቲካ ሓባሪ ባህሊ ኣለ። ካብቲ ዘይተማህረ ዝበሃል ሓረስታይ፡ ግን ብተሞክሮ ሃብታም፡ ብዙሕ ክንመሃር ይከኣል እዩ። ምልስ ኢልካ ምርኣዩ ጽቡቕ እዩ። እቶም ደቂ ዓዲ ዝኾነ ግርጭት ኣብ መንገኡም እንተተፈጥረ፡ ብሰላም ጌሮም እዮም ኣብ መንገኡም ዝፈትሑዎ። ተዘይኮነ፡ ብሕጊ እንዳባ ኣብ ባይቶ ዓዲ ተኣኪቦም እዮም ብልዝብ ሽግሮም ዝፈትሑ።

ንሕና ውን ሕጂ፡ ስደት ኮይኑ ፋሕፋሕ ኢልና እንበር፡ ደይ ሓንቲ ዳዕሮ ነጽልለላን፡ ባይታ ኮፍ እንብለሉን፡ ቅኑዕ መንፈስ ኣብ መንገናን እንታይ ካልእ ዘድሊ ኔሩና። እቲ ፍታሕ ኣብ ኢድና እንድዩ ኔሩ።

ጓል፡ ሳላ „ምምማይ“ ብዙሕ ተማሂረ፡ የቐንየለይ! ኣብ መወዳእታ ክትብልዮ ትደልዮ ተወሳኺ እንታይ ኣሎ?

ኣደ፡ በብሃይማኖትና ንምላኽና ንለምን። ናብ ባህልናን ንመለስ፡ ኣብ ትሕትና ንመርኮስ፡ ብሓልዮት ንበገስ እሞ፡ ፋሕ ኢሎም ዘለዉ ደቅናን የሕዋትናን ከነድሕን። ሰብኣይ ምስ ሰበይቲ፡ ዓቢ ምስ ንእሽቶ፡ ኩልና ደቂ ሃገር ናብ ፍቕሪ ንመለስ። ኣብታ መሬትና ሓሪስና እነፍርዮ እኮ ምኣኸለና። ደይ ሰላም እንታይ ንዲልዎ እታ ዓድና። ኣጅኺ ዛጓለይ! ወዲእክዶ ሕቶኺ? በሊ ዓባይ ቀደም ደዘንተወትለይ ከዘንተወልኪ ጽን ኢልኪ ስምዕኒ። ጸዕራም ከም ጸዕራም ዘይልለየሉ እዋን ውን ስለ ደሎ፡ መተባብዒት ክትኮነኪ፡

እንዳ ንየው ንየው

ሓደ እዋን ሓደ ንፋዕን ጸዕራምን ሓረስታይ፡ ሓንቲ ዓሻ ሰበይቲ ነበረቶ ይበሃል። እቲ ሰብኣይ ማሕረስ ውዒሉ፡ ጭቃን ሓመድን ተጻይቑ ካብ በረኻ ንገዝኡ ክኣቱ እንከሎ፡ እታ ሰበይቲ፡ ኣብ ክንዲ ማይ ቀሪባ ተቐቢላ ተሕጽቦ „ንየው! ንየው ንየው!“ ትብሎ ነበርት፡ ሓመድን ጭቃን ከይለግባ። ኣብ ወርሒ ነሓስ እኸሊ ቦቕሉ ጽቡቕ ምስ ኮነ፡ ነቲ ግራውቲ ከርእዮ ሒዝዋ ከደ። ንሳ ድማ ነቲ ጽቡቕ ዝበቐለ እኸሊ ርእያ „እዚ ናይ መን ግራት እዩ?“ ኢላ ሓተቶ። ንሱ ድማ ናይ እንዳ „ንየው ንየው“ ኢሉ መለሰላ። ነቲ ጽቡቕ ዘይበቐለ ድማ፡ „እዚ ኸ ናይ መን እዩ“ ምስ ሓተተቶ፡ እዚ ኸኣ „ናጎና“ በላ። ወያ ሰበይቲ ኩሉ ምስ ረኣየትን ምስ ኣወዳደረትን፡ „እዋይ እዞም እንዳ ንየው ንየውሲ ክነፍዑ!“ በለቶ፡ ነቲ ትብሎ ዝነበረት ረሲዓ።

<http://www.youtube.com/watch?v=z43Qqp7Ycns>

Wedi Tikabo - 2011 Eritrea 20th Year Independence

ተላሊና'ዶ ዓርክይ ተላሊና'ዶ?!

ተፈጸመ